

МОВОЗНАВСТВО. ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 811.161'37:165.194

ВАСЯНОВИЧ Євгенія

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНЕ НАПОВНЕННЯ КОНЦЕПТУ «ВІЙНА» У ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

У статті проаналізовано структурно-семантичне наповнення концепту «війна» у працях сучасних українських та зарубіжних дослідників. Одним із способів вивчення існування певних концептів у свідомості лінгвокультурної особистості є виявлення їхніх асоціативних складників за допомогою асоціативного експерименту. Тут перед науковцем постає питання відбору слів-стимулів, що здатні викликати у реципієнта реакції, які оприявлюють досліджуваний концепт. У статті висвітлено структурно-семантичне наповнення концепту «війна» на базі існуючих робіт, що може допомогти при відборі потрібних стимулів.

Ключові слова: концепт; метафора; публіцистичний дискурс; художній дискурс; політичний дискурс; війна; асоціативний експеримент.

Вступ. Концепт є об'єктом уваги представників різних наукових галузей, серед яких філософія, соціологія, психологія, історія, політологія (Брославська, 2016; Верьовкін, 2012; Яворська, 2016), що робить його міждисциплінарним феноменом для сучасного наукового дискурсу. У працях багатьох дослідників знаходить підтвердження думка, що концепти відбивають цілісну картину світу, яка існує поза мовним простором і лише вербалізується в ньому (Кубрякова, 1991). Розглядати концепт можна як явище лінгвокогнітивне, тобто таке, що існує у свідомості індивіда та забезпечує вихід у концептосферу соціуму, або як явище лінгвокультурне (Кубрякова, 1991), яке сформувалось у національній колективній мовній свідомості та оприявнює мовний, культурний та соціальний досвід цілої спільноти (Карасик, 2009). Таким чином, концепт є одночасно поняттям індивідуальним та соціальним, що дозволяє науковцям досліджувати його у мовній картині світу певної спільноти або у мовній свідомості окремого індивіда.

Постановка проблеми. Вивчаючи мовну картину світу вчені не раз використовували такий метод дослідження як асоціативний експеримент (Галунова, 2012), який здатен продемонструвати зв'язок між предметами та явищами дійсності, виکارбований в індивідуальній або груповій мовній свідомості. Під час розроблення методики проведення психолінгвістичного експерименту важливим етапом є відбір слів-стимулів. Принципи відбору залежать від типу експерименту, цілей та завдань дослідження, наукової гіпотези та інших чинників. При виборі стимулів для дослідження того чи іншого концепту може допомогти аналіз структурно-

семантичного наповнення концепту на базі вже існуючих робіт.

Виклад основного матеріалу. Концепт «війна» досліджувався на матеріалі різних мов (української, англійської, французької, давньогрецької, тощо) (Брославська, 2016; Верьовкін, 2012; Коваленко, 2011; Міщенко, 2013) і різних епох (Верьовкін, 2012; Вільчинська, 2017; Яворська, 2016), що доводить його актуальність і важливість для багатьох націй у різні часи.

У межах сучасного наукового лінгвістичного простору існує тенденція звернення до вербалізації концепту «війна» у вигляді метафори (Брославська, 2014; Марчук, 2015; Міщенко, 2013; Lakoff, 2003). Часто метафору вважають поетичним засобом, таким, що притаманний радше художній мові. Проте люди повсякчас послуговуються метафорою у повсякденному житті, саме через це, індивідуальне або колективне сприйняття концепту може бути метафоричним за своєю сутністю (Lakoff, 2003). Таким чином, відбувається осмислення одного концепту або концептуальної сфери за допомогою іншого концепту (Lakoff, 2003).

Досліджуючи концепт «війна» лінгвісти часто вдаються до метафоричного аналізу, що дозволяє продемонструвати, як використання метафори може висвітлити або приховати певні аспекти зазначеного поняття. Критичний аналіз вивчає важелі впливу на суспільну думку, а метафора надає можливість маніпулювати картиною світу людини, що і робить її предметом критичного дослідження (Fabiszak, стр. 102). До такого аналізу ще у минулому столітті у своїй роботі звертався лінгвіст Дж. Лакофф (Lakoff). Він виявив метафоричний зв'язок війни і ризику: *gains* (букв. виграші), *stakes*

(букв. ставки), *lose* (букв. програвати); війни і суперницької гри: *strategic thinking* (букв. стратегічне мислення), *team work* (букв. командна робота), *preparedness* (букв. готовність), *the spectators in the world arena* (букв. глядачі на світовій арені), *the glory of winning* (букв. сяєво виграшу), *the shame of defeat* (букв. ганьба поразки); війни і медицини та гігієни: *surgical strikes* (букв. хірургічні удари), *military operations* (букв. воєнні операції), *to clean out enemy fortifications* (букв. зачистити ворожі укріплення)тощо (Lakoff).

Дж. Лакофф при дослідженні концептів співпрацював із філософом М. Джонсоном (Lakoff, 2003), це вкотре доводить, що дослідження концептів відбувається на межі декількох наук (лінгвістики і філософії, лінгвістики і психології тощо). Вони наводили приклади метафоричного вживання складників образу «війна» для вербалізації інших концептів дійсності, зокрема концепту «argument», що часто відбувається у фреймах «дискусія – війна», «аргументація – війна»: *If you use that strategy, he'll wipe you out* (букв. «Якщо ти використаєш таку стратегію, я тебе знищу»); *He attacked every weak point in my argument* (букв. «Він атакував усі слабкі місця у моєму аргументі») (Lakoff, 2003). Також метафори пов'язані з зазначеним образом знаходять своє відзеркалення у футбольному мовленні, де відбивається фрейм «футбол – війна»: *that is the inner defense of FC Bayern* (букв. внутрішній захист клубу Баєрн) (Lavríc, 2008, стр. 114).

На межі філософії та лінгвістики знаходиться робота доктора філологічних наук Г. Яворської «Концепт «війна»: семантика і прагматика» (Яворська, 2016). Вона виділяє «війна – гра», «війна – катастрофа», «війна – стихія», «війна – подорож» як основні схеми дослідження концепту «війна». Такі схеми мають глибоке лінгвокультурне коріння, що відображене як у масовій мовній свідомості у вигляді фразеологізмів і сталих виразів («війна – стихія»: *війна забрала, узяла могила*), так і в індивідуальній мовній картині світу, яку відбито у авторських художніх творах («війна – подорож»: *який, прийшовши вночі з війни додому*) (Микола Хвильовий. *Повість про санаторійну зону* (1924)) (Яворська, 2016).

Ще одними вченими, які зверталися до метафори концептуального поля «війна» з критичної точки зору, були В. Міщенко і В. Дубик (Міщенко, 2013). Вони зазначають, що лексику зі сфери «війна» часто вживають у політичному дискурсі, що робить її інструментом політичного впливу (Міщенко, 2013, стр. 190). На основі їхнього дослідження у франкомовній політичній сфері виокремлюються такі фрейми: «війна – зброя», «війна – мобілізація», «війна – атака», «війна – вибух», «війна – воїни», «війна – кон-

курент», «війна – захисні дії», «війна – демонстрація сили», «війна – воєнні операції», «війна – бій», «війна – поразка», «війна – перемога», що свідчить про оприявлення більш стертих (сухих) метафор. У мовній свідомості продуцентів та споживачів франкомовного політичного дискурсу метафоричне концептуальне поле «війна» є сталим за своєю суттю, таким, що втратило образність, але все одно викликає почуття тривоги та небезпеки (Міщенко, 2013, стр. 194).

У дослідженні Р. Коваленко концепт «війна» розглядався в англійській свідомості на матеріалі публіцистичного дискурсу і були встановлені основні компоненти його змісту (Коваленко, 2011): «war» – «hostility» (букв. ворожість), «warfare» (букв. боротьба), «competition» (букв. конкуренція), «fight» (букв. сутичка). При репрезентуванні зазначеного концепту використовувалися певні метафоричні моделі: «війна – економічна операція»: «Why would we want to grant them influence over the terms, the powers, the duration of an occupation bought at the price of American and British blood?» (букв. «Чому б ми хотіли наділяти їх впливом щодо термінів, повноважень, тривалості окупації, купленої за ціною американської та британської крові?»); «війна – дорога»: «A long, winding road to a diplomatic dead end» (букв. «Довга гвинтоподібна дорога до дипломатичного тупика»); «війна – змагання»: «We are on the same team. We have the same goal.» (букв. «Ми в одній команді. Ми маємо одну ціль.»); «війна – урок»: «In many ways we are learning as we go...» (букв. Ми по-різному навчаємось чомусь на цьому шляху»). Лексема «war» також має негативне асоціативне виявлення (жах, небезпека, шторм, убивство, жорстокість, апокаліпсис) (Коваленко, 2011):.

Публіцистичний дискурс фігурує і у дослідженні Т. Вільчинською: вона вивчає концепт «війна» в газетному дискурсі (на матеріалі української газети) (Вільчинська, 2017). Автори статей мають тенденцію конотувати війну лише негативно (особливо у зв'язку з поточною ситуацією в Україні): цинічна і садистська війна; несправедлива, безглузда війна. Присутнє чітке розмежування між високою метою справедливої війни (*боронити Україну*) та несправедливою (*бутафорська антитерористична операція, кривава бійня*) (Вільчинська, 2017, стр. 112). Вивчаючи публіцистичний дискурс, важливо зауважувати той факт, що автори послуговуються не лише традиційними для національною мовною свідомості засобами, а й власними образними одиницями.

Англійський дискурс взагалі (Брославська, 2013) та американську мовну свідомість зокрема, і оприявлення концепту війна у ньому досліджує Л. Брославська (Брославська, 2016). При вивченні

доконцептуальних основ вона звертається до теорії архетипів і доходить висновку, що війна символізує зло, безнадійність, велику ймовірність смерті («*Curse war, pray for peace, and may the Lord have mercy on our souls*» (букв. «Проклинайте війну, моліться за мир, і Господь помилує наші душі»)); печаль, спустошення («*A great war leaves the country with three armies – an army of cripples, an army of mourners, and an army of thieves*» (букв. «Велика війна полишає по собі три армії: армію калік, армію плакальників і армію ворів»)); виснаження, знищення, поразка («*The great enemy had lost heart, – after ten years of war*» (букв. «Великий ворог втратив серце після десяти років війни»)); справу, що приносить прибуток («*a trophy of war*» (букв. «воєнний трофей»)) (Брославська, 2013, стр. 49). Досліджуючи номінативний простір концепту «війна», авторка виділяє 41 синонім війни, розподіляючи їх за полями: «State of Armed Conflict» (букв. стан зброєного конфлікту), «Situation of Antagonism» (букв. ситуація ворожнечі) і «Art of War» (букв. мистецтво війни). Вона встановлює, що лексеми, які входять до першого поля є ядром (знешкодити, воювати, перемогти), а периферією є ті, що входять до другого та третього (Брославська, 2013).

В. Верьовкін звертався до концепту «війна» з лінгвокультурної точки зору, але не в сучасному мовному просторі, а в греко-римському, давньослов'янському і давньогрецькому культурних просторах (Верьовкін, 2012). Після здійсненого автором аналізу він дійшов висновку, що актуальним для древньої культури розуміння цього концепту в широкому значенні: як змагання і творчої конкуренції (Верьовкін, 2012, стр. 31). Він також розглядає концепт «війна» в міфологічній свідомості давніх народів Європи та проводить кореляції між війною та міфологічними божествами, які займали значне місце у свідомості давньої людини (Верьовкін, 2012). У давніх греків існували розмежування між справедливою та кривавою війнами, які уособлювалися відповідно Афіною і Аресом (Верьовкін, 2012, стр. 96). До моральної оцінки несправедливої війни також відносяться Фобос (Страх) і Деймос (Жах). Іншими божествами постатями, залученими до війни, є Гісміна (Битва), Фони (Вбивці), Ніка (Перемога) тощо (Верьовкін, 2012, стр. 99).

Українська дослідниця Л. Брославська вивчає концепт «війна» в ідиодискурсі Е. Гемінгуей, у такий спосіб висвітлюючи метафору не з точки зору критичного аналізу, а з точки зору літературознавства та дослідження власного стилю автора (Брославська, 2014). У його творчості виокремлюються метафори «війна – людина» (You forget about the *beauties* of a civil

war (букв. Ти забув про *принадности* громадянської війни); You are my best friend and my *war brother* (букв. Ти мій ліпший друг і *мій воєнний побратим*)), «війна – самотійний рух» (We expected a bombardment but *it did not come* (букв. Ми очікували бомбардування, але *воно не прийшло*)), «війна – тварина» (The little tank *whirred backwards* (букв. Невеликий танк *задзижчав, повертаючись*)), «війна – рослина» (as a plane *grows as it comes in toward you* (букв. літак *зростає, наближаючись*)), «війна – фізичний об'єкт» (Let's *drop* the war. It's very hard. There's no place to *drop it*. (букв. Давай *кинемо* війну. *Вона важка, її ніде кинути*)), «війна – контейнер» (She would not do such a thing as *keep a son hidden in Russia out of the war* (букв. Вона ніколи б не *ховала* сина у Росії від війни)), «війна – споруда» (We will treat them as *prisoners of war* (букв. Ми будемо ставитися до них, як до *в'язнів* війни)), «війна – гра» (Are we to *win* this war and *lose* the revolution? (букв. Чи маємо ми *виграти* війну, але *програти* революції)). Авторка зазначає, що і інші явища дійсності корелюють із образом «війна», тобто метафоричне вживання цього образу слугує для позначення суміжних з ним понять: «життя/смерть – війна» (This life is *ruining* him (букв. Таке життя *знищує* його)) (Брославська, 2014).

Концепт війна вивчається і в українському художньому дискурсі (Бондар, 2016; Голобородька, 2005; Марчук, 2015; Сологуб, 2015). Ментальний аспект цього концепту на матеріалі творчості Т. Шевченка вивчала Л. Марчук (Марчук, 2015). Після проведеного авторкою аналізу були виокремлені такі компоненти: збройний (-а, -е) конфлікт, боротьба, протистояння; смертельно небезпечний (-а, -е); який залучає (-а, е), велику масу людей; а також такі значення, як руйнування, жорстокість, страх, боротьба, горе, нещастя, смерть та ін. (Марчук, 2015, стр. 79). Звичайно у Т. Шевченка культурно-ментально-мовна одиниця «війна» пов'язана із народно-визвольною боротьбою, що було сформовано у мовній картині світу українського народу через соціально-історичні умови. Індивідуальна мовна свідомість автора у цьому питанні повністю корелює з мовною свідомістю усього народу, що відобразилось у фольклорних елементах. До виборювання Україною незалежності зверталися у своїй творчості брати Тютюнники, дослідженням якою займалася Н. Бондар (Бондар, 2016). Письменники послуговувалися антропоморфни-

ми метафорами «війна – свист» («*А навколо висвистують осколки*»); «війна – самодурство» («*Маловтішне то заняття – штудіювати історію: розквіти держав на крові й падіння держав на крові, переможні криваві війни і криваві поразки, диктатори і полководці, гризня за владу, змови, замаху, самодурства царів...*»); «війна – торжество егоїзму» («*переможні криваві війни..., торжество егоїзму окремих осіб і цілих народів*»); «війна – мати родна» («*Потім я часто чув від дорослих живе в ті роки прислів'я: кому війна, а кому мати родна*»); «війна – смерть» («*Косте, та й усякі інші небезпечні, намагнічені страхом періоди в житті людей,...) – жахливі тим, що забирають у першу чергу громадян, людей самовідданих, що живуть за принципом*») (Бондар, 2016). Як соціальна метафора знову постає фрейм «війна – гра», який був зазначений і у інших дослідженнях (Брославська, 2014; Lakoff, 2003) («...ще днів зо три гратиметься у війну дівчора»). Виділені також і власно авторські метафори: «війна – камінь», «війна – машина»; «війна – танець чортів» (Бондар, 2016). У роботі Н. Сологуб вивчається концептуалізація лексеми «війна» у творчості О. Гончара (Сологуб, 2015). Концепт «війна» вербалізується насамперед у воєнних термінах *гвинтівка, гармата, постріл, атака, похід, розвідка, полк, батальйон, рота, взвод, дивізія, зенітка, оточення, полон, бій, прожектор, бомба, вибух, міна, артилерія, піхота, міномет, гімнастерка, пілотка, каска, чоботи, шинель, осколок, лінія фронту* (Сологуб, 2015, стр. 352). Навіть із назви твору О. Гончара «Людина і зброя» можна виокремити такі слоти як «війна – людина» і «війна – зброя».

Концепт «війна» вивчався в художньому дискурсі на матеріалі українського пісенного фольклору (Верьовкін, 2012). У цьому дослідженні оприєвнена еволюція концепту у мовній картині світу через зміни соціально-історичних аспектів (за часів Київської Русі *війна* асоціювалась із *походом* (Верьовкін, 2012, стр. 43), що є не притаманним цьому концепту сьогодні). Однак «війна» має тенденцію вербалізуватися тими тематичними групами, що існують на усіх етапах розвитку українського фольклору («війна – зброя»: «...засяяли шаблі як сонце з хмарами...»; «війна – агресія»: «Я твоє паствечко да мечем висічу»; «війна – ворог»: «Батькові на славу, ворогам на кару.»; «війна – неволя/поразка/смерть»: «Орда забрала, в полон загнала») (Верьовкін, 2012).

Як «поетичний концепт» війна розглядає у своїй роботі І. Стадник, приділяючи при цьому увагу прекадаознавчому аспекту (Стадник, 2015). Звичайно у художньому дискурсі, зокрема у поезії, війна представлена через метафоричні моделі, серед яких в якості основних було виділено: «війна – гра», «війна – трапеза», «війна – економічна операція», «війна – злочин». У роботі зазначається, що при перекладі не завжди вдається зберегти існуючу метафоричність, але семантичного навантаження та емоційно-експресивної конотації автора перекладач має дотримуватися постійно (Стадник, 2015).

Висновки. Отже, з огляду на політичні й соціальні події у світі, концепт «війна» був обраний для дослідження багатьма науковцями на базі різноманітних матеріалів (як індивідуальної «авторської» мовної свідомості, так і національної). Цей концепт використовується не тільки для опису пов'язаних з ним подій, або як образний компонент, а й для маніпулювання масовою свідомістю. Вчені виокремлюють існування концепту «війна» у мовній картині світу як буквального явища із предметними атрибутами («війна – битва», «війна – зброя»), так і метафоричному оточенні («війна – гра»), що відображає неоднорідність його структурно-семантичного наповнення. Саме тому при обранні слів-стимулів для проведення дослідження концепту «війна» у мовній свідомості важливою буде репрезентація усіх найчастотніших наявних слотів зазначеного концепту. Доцільно обрати такі стимули, що пов'язані із характерними ознаками війни (її семантичним наповненням) та предметними атрибутами цього явища, звертаючись при цьому до антонімічних понять: *війна; зброя, перемога, поразка, смерть, бій*. Аби передати конотацію справедливої/несправедливою війни можна виокремити пари *воля – неволя* та *визволення – завоювання/загарбництво*. Слот «війна – людина» віддзеркалений у стимулах *ворог, друг, солдат*, а метафора «війна – гра» може бути представлена стимулом *конкуренція*.

Концепт «війна» є невід'ємним елементом світобачення українців через історичні події, що відбувалися на теренах країни, та поточну ситуацію. Саме тому вбачаємо актуальним подальше дослідження цього концепту, а саме виявлення його асоціативного складника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Бондар, Н. (2016). Образні модифікації концепту війна в текстових просторах братів Тютюнників. *Філологічні науки*, № 23, 111–118. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fil_Nauk_2016_23_16.
- Брославська, Л. Я. (2013) Концепт «війна» в англійській картині світу: доконцептуальні основи. *Вісник*

- Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Романо-германська філологія. *Методика викладання іноземних мов*, № 1051(73), 46–51. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhfIL_2013_73_9.
- Брославська, Л. Я. (2014). Метафоричні засоби вербалізації концепту war / війна в ідіодискурсі Е. Гемінгвея. *Нова філологія*, № 66, 34–39. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2014_66_8
- Брославська, Л. Я. (2016). Номінативний простірконцепту war / війна в американській мовній картині світу. *Англїстика та американїстика*, вип. 13, 27–32. http://nbuv.gov.ua/UJRN/antame_2016_13_8.
- Брославська, Л. Я. (2015). Образно-ціннісний складник концепту WAR / ВІЙНА в американській мовній картині світу. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер.: Філологічні науки (мовознавство)*, № 4, 22–27. http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvddpufm_2015_4_6.
- Верьовкін, В. В. (2012). Антропоморфізація концепту ВІЙНА в міфологічній свідомості давніх народів. *Система і структура східнослов'янських мов*, вип. 4, 95–103. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sissm_2012_4_12.
- Верьовкін, В. В. (2012). Мовне відображення концептуальних уявлень людини про війну в греко-римському, давньослов'янському і давньогрецькому культурних просторах. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*, вип. 22, 22–32. http://nbuv.gov.ua/UJRN/psptkl_2012_22_6.
- Верьовкін, В. В. (2012). Український пісенний фольклор як сфера вербалізації концепту «війна». *Українська література в загальноосвітній школі*, № 12, 42–45. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ulvzsh_2012_12_14.
- Вільчинська, Т. П. (2017). Концепт «війна»: особливості мовної об'єктивності у газетному тексті. *Лінгвістичні студії*, вип. 34, 110–114. http://nbuv.gov.ua/UJRN/lingst_2017_34_16.
- Галунова, Н. М. (2012). Асоціативні зв'язки і мовна картина світу в онтогенезі (україномовні монолінгви та українсько-російські білінгви 3–5 років.) : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Харків.
- Голобородько, Я. (2005). Концепти війни і моря у прозі Костянтина Кудієвського : до 60-річчя Перемоги. *Національної академії наук України*, № 5, 56–62. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2005_5_5.
- Карасик, В. И. (2009). *Языковые ключи*. Москва: Гнозис.
- Коваленко, Р. В. (2011). Вербалізація концептуальної опозиції «війна/мир» в англійській свідомості. *Нова філологія*, № 45, 61–64. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2011_45_18.
- Кубрякова, Е. С. (1991). *Онтогенез языковой способности и ее структура. Человеческий фактор в языке: Язык и порождение речи*. Москва: Наука.
- Марчук, Л. (2015). Ментальний аспект концепту «Війна» (на матеріалі творів Тараса Шевченка). *Філологічний дискурс*. вип. 1, 78–81. http://nbuv.gov.ua/UJRN/fild_2015_1_22.
- Мищенко, В. Г. Дубик, В. І. (2013). Метафора концепту «війна» в сучасному франкомовному політичному дискурсі. *Вісник Львівського університету. Серія: Іноземні мови*, вип. 21, 190–196. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_in_mov_2013_21_30.
- Сологуб, Н. М. (2015). Концептуалізація лексеми «війна» в мовотворчості Олеса Гончара. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, вип. 13, 350–355. http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2015_13_51.
- Стаднік, І. О. (2015). Концепт war/війна в дискурсі поезії військової тематики: перекладознавчий аспект. *Молодий вчений*, № 5(3), 21–26. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_5\(3\)_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_5(3)_7).
- Яворська, Г. М. (2016). Концепт «війна»: семантика і прагматика. *Стратегічні пріоритети. Серія: Філософія*, № 1, 14–23. http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2016_1_4.
- Fabiszak, conceptual_Metaphor_approach_to_war_discourse_and_its_implications.
- Lakoff, G. Metaphor and War: The Metaphor System Used to Justify War in the Gulf. http://www2.iath.virginia.edu/sixties/HTML_docs/Texts/Scholarly/Lakoff_Gulf_Metaphor_1.html.
- Lakoff, G. Johnsen, M. (2003). *Metaphors we live by*. London: The university of Chicago press. <http://shu.bg/tadmin/upload/storage/161.pdf>.
- Lavric, E. Pisek, G. Skinner, A. Stadler, W. (2008). *The linguistics of football*. <https://books.google.com.ua/books?id=heFduFVSSIC&printsec=frontcover&dq=linguistics+of+football&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKewjNypvg7YDeAhWGiSwKHfhdBaYQ6AEIJzAA#v=onepage&q=linguistics%20of%20football&f=false>

Е. ВАСЯНОВИЧ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧЕСКОЕ НАПОЛНЕНИЕ КОНЦЕПТА «ВОЙНА» В ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ.

В статье проанализировано структурно-семантическое наполнение концепта «война» в работах современных украинских и зарубежных исследователей. Для изучения существования определенных концептов в сознании лингвокультурной личности прибегают к выявлению их ассоциативных компонентов с помощью ассоциативного эксперимента. Здесь перед ученым встает вопрос отбора слов-стимулов, которые способны вызвать у реципиента реакции, которые презентуют исследуемый концепт. В статье освещены структурно-семантическое наполнение концепта «война» на базе существующих работ, что может помочь при отборе нужных стимулов.

Ключевые слова: концепт, метафора, публицистический дискурс, художественный дискурс, политический дискурс, война, ассоциативный эксперимент.

Y. VASYANOVICH
STRUCTURAL-SEMANTIC MEANING
OF THE “WAR” CONCEPT IN LINGUISTIC
RESEARCHES

The article analyzes the structural-semantic meaning of the “war” concept in the works of contemporary Ukrainian and foreign researchers. Researchers use an associative experiment to identify certain concepts’ associative components while studying their existence in the consciousness of the linguistic and cultural personality. Studying of the structural-semantic meaning of the “war” concept can help to select words-stimuli, which can cause the appropriate reaction of the recipient.

Key words: concept, metaphor, journalistic discourse, artistic discourse, political discourse, war, associative experiment.

Y. VASYANOVYCH
STRUCTURAL-SEMANTIC MEANING
OF THE “WAR” CONCEPT IN LINGUISTIC
RESEARCH

The article analyzes the structural-semantic meaning of the “war” concept in the works of contemporary Ukrainian and foreign researchers. Scientists from different disciplines are engaged in the study of the conceptual sphere, because the concept is not purely linguistic notion, it has got non-verbal and extraverbal representatives. In the Ukrainian linguistic inquiry, the verbalization of the “war” concept is studied in different contexts: it represents itself in artistic, journalistic, and political discourses. This fact confirms the importance of this concept for the human linguistic picture of the world. The analysis of the works, where the “war” concept was studied, shows that its structural and semantic content is not homogeneous: it contains substantive components (*weapons*), subjective

assessment (*fair / unfair*), metaphors (*road*), etc. The semantic comprehension of the “war” concept often arises from other concepts with the help of the conceptual metaphor. It was noted that the metaphorical representation of the concept exists not only in artistic discourse (as a means of figurative speech), but also in journalistic and political discourses, proving that the metaphor is a multipurpose way to influence the linguistic consciousness. The “war” concept can be expressed not only by its static semantic content but also by the individual linguistic picture of the world. Artistic discourse researchers study representatives of this concept in the idiosyncrasy of various writers, which reflect rather the linguistic consciousness of one author than the whole nation. Due to the existence of the concept in people’s minds, we find it topical to study the meaning of the “war” concept in the sociopsycholinguistic dimension.

The existing studies of the individual/group linguistic picture of the world are based on different written and verbal sources (newspapers, articles, speeches, literature and folklore, set expressions, etc.), but the experimental approach to the research of the linguistic consciousness in this aspect was not applied to. The identification of certain concepts’ associative components with the help of the associative experiment can be used as a way of studying the existence of certain concepts in the consciousness of linguistic and cultural personality. One of the stages in such an experiment is to select the appropriate words-stimuli, which may represent the concept. Studying of the structural-semantic meaning of the “war” concept can help to select words-stimuli, which can cause the true reaction of the recipient.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2018

УДК 811.161.2

ДЯЧУК Тетяна

АВТОРСЬКІ НОВОТВОРИЯК ДЖЕРЕЛО ЗБАГАЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇМОВИ
І ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКИ

У статті обґрунтовано актуальність проблеми слово- й термінотворення для сучасної української літературної мови, а також для фахових підмов. Здійснено спробу розглянути процеси дери- вації крізь призму історичного досвіду та сучасних реалій, зокрема ставлення до лексичних інно- вацій молоді. Наголошено на важливості співпраці фахівців предметних галузей з мовознавцями.

Ключові слова: новотвори, неологізми, інновації, лексичні інновації, коренева лексика, іншо- мовна лексика, запозичена лексика.

Вступ. На початку ХХІ ст. склалася ситуа- ція, коли в окремих професійних підмовах укра- їнської мови іншомовні лексичні елементи в рази переважають кількість кореневої лексики. Соціальні мережі так само переповнені лексич- ними інноваціями, в основному англіцизмами, які, як правило, є однослівними, а отже, такими, © Дячук Т., 2018

що ідеально відповідають одній з основній вимог до терміна – бути лаконічним мовним знаком наукового поняття, не розростаючись до дефініції, та універсальній загальномовній тен- денції до економії засобів вербального виражен- ня. Що може протиставити цій всепроникній та всеохопній тенденції до англізації чи американі-